

TAVASZ A BUDAI HEGYEKBEN

A kalendárium ugyan azt mondja, hogy hivatalosan csak március 21-ike délutánján érkezik meg hozzánk a tavasz, de mit törődnek a kalendáriummal a sváb asszonyok, akik már napok óta árulják a Belváros uccsarkain a kikelet első hírnőkeit, a hóvirágot és az ibolyát. Türelmetlenül várjuk mi is, hogy letehessük a télkabátot, mert a sok barátságtalan hideg nap után miránk is ránk fér egy kis meleg: a déli verőfény oitogatója. Türelmetlenül várjuk a tavaszt, mely tarka vadvirágokkal hinti be az ösvényeket: a kósza szellő ilyenkor hozza át a jó szagokat a budai hegyekből a pesti síkatorokba és ilyenkor utaznak el Pestről azok, akiknek pénzük van. A ruha- és kalapszalónokban lázasan folyik a munka és a legfrissebb divatkreációk nemsokára megjelennek majd a déli korzón, hogy a napsütésben megmutassák magukat.

A hóvirágtól a gyöngyviráig

Én a virágok két szeretetreméltó tudósával, Moesz Gusztávval és Jávorka Sándorral, a Nemzeti Múzeum növénytárának kitűnő igazgatóival konzultálok a tavaszról, akik nemcsak minden bokrot és minden fűszálat ismernek, hanem szinte napra megmondják, hogy melyik virág mikor nyílik, melyik bimbó mikor pattan. Moesz Gusztáv valóságosan megkonstruálja a tavasz menetrendjét és megmondja, hogy a budai hegyekben hol, mikor, melyik virágot kelti életre a napsugár. Március első hetében, alig, hogy elolvadt a hó, megjelenik a hóvirág és a téltemető sárga virága, míg március második felében, esetleg csak április elején kezdenek kizöldülni a lejtők és a füves sziklákon megjelenik a leánykőköröcsin, a tyúktaréj, a kövér daravirág, a sodros és hegyi ternye. Virágozik a sárga som és a mogyoró; az erdők pedig tele vannak a piros és vajsárga virágú keltikével, melynek társaságában megtaláljuk a piros-kék tündöfüvet, a sárgavirágú Anemonét és a salátaboglárkát. Ebben az időtájjban kezd virágozni a mandula. Március végén hullatják virágukat a nyárfák. Április elején esik le a tölgy tavalyi lombja és ekkor kezdi kihajtani levelét a vadgesztenye. Április közepe táján kedves

látványosságot nyújt a kőkény gazdag virágzása, április utolsó hetében bontakoznak ki a vadgesztenye és az orgona virágos fűrtjei, amelyekkel egyidőben indul virágzásnak az almafa. Április harmadik hetére esik a budapesti tavasz delelése. Az erdő mélyén pedig megjelenik a gyöngyvirág és a szagos müge. Ilyenkor a legszebb a tavasz Budapesten és érthetetlen, hogy némely embernek van szíve, hogy ilyenkor hagyja itt ezt a gyönyörű várost.

A budai hegyekben csodás ilyenkor az élet. Már március közepén köszönt bennünket a kőköröcsin selymes lila virága és egy héttel később a homokon megjelenik a gyászos, vagy fekete kőköröcsin. A mészsziklákon pedig a sárga daravirág, meg a szép tavaszi hérics, melyet a botanikusok nem ok nélkül hívnak *Adonis vernalis*-nak. Az áprilisi napos lejtőkön, a Hármashatárhegyen, a Kamaraerdőben és Svábhegyen, meg a környék sziklás tetőin köszönt a lila, a sárga és fehér színben pompázó irisz-bokrok sokadalma. A csiki hegyekben és a tétényi platon pedig a pirosvirágú henye boroszlán (*Daphne creorum*) kacérkodik velünk. Onnan hurcolják be a svábasszonyok eladni a Belváros uccáira. De nem szabad megfeledkeznünk a sokféle ibolyáról sem, az erdei szagos ibolyáról, meg a viola mirabilisről, vagyis „csodás ibolyáról“; meg az árvácskáról. Ezeknek szintén ilyenkor van az idejük.

Pest környékén körülbelül 1200 virágos növényfajtát agnoszkáltak a botanika tudósai és az 1200 pestkörnyéki virágos növényfajtának közel a fele májusban és júniusban virágozik. Ezek teszik színessé, elevenné, kedvessé a budai hegyek napsütéses platóit és ösvényeit.

Széchenyi akciót indít

Gyönyörűek ezek a hegyek, ha tisztaságból a pesti bérkaszárnnyák ablakaiból és balkónjairól, vagy a Prímás-bástyáról gyönyörködünk bennük. De mégis az az igazi, ha helyükbe megyünk, ha vizitelünk náluk. A Városházán most komolyan foglalkoznak vele, hogy miképpen lehetne ezeket a hegyeket közelebb hozni Pesthez. Drótvasutat akar építeni a város a budai hegyek-

be és ebből az alkalomból érdekes megtudni, hogy körülbelül 150 esztendő óta kirándulóhely a Svábhegy, a Kamaraerdő és a „Szép Juhászné“, de villát, nyaralót csak a negyvenes években kezdtek építeni a Svábhegyen. Dr. Gárdonyi Albert, Budapest kiűnő főlevéltárosa nagyon érdekes tanulmányban mondja el a budai hegyvidék első nyaralótelepeinek a történetét abban az essay-ben, melyet a Budapest multjáról szóló tanulmány sorozatban most adott ki a főváros.

Azt mondja Gárdonyi Albert, hogy az első kirándulók a XVIII. század utolsó évtizedeiben főképpen a Kamaraerdőt kultiválták. 1784 nyarán aztán Alvinczy tábornok kétszáz forintért bérbe akarta venni a Kamaraerdőt vadászterület céljára. Buda város azonban nem állott kötélnek. Akkor építettek az első kocsmaházakat; a Kurucles felett a Zugligetben például hat kocsmát várta a kirándulók. Ötven évvel később támadt aztán az az ötlet, hogy a Kamaraerdőt hathat holdas parcellákra osztva — holdját kétszáz váltóforintért — adják el azoknak, akik nyaralót akarnak építeni rajta. Az akciónak Széchenyi István volt a mozgatója, akinek az érdeklődése mindenre kiterjedt. Széchenyi két beadványban is próbálta meggyőzni Buda város tanácsát és választott polgárait arról, hogy a Kamaraerdő telkeinek az értékesítésére itt a legalkalmasabb idő, mert máris sokan érdeklődnek a telkek iránt. Az elhatározással, úgy mond, nem szabad késlekedni, mert könnyen megeshetik, hogy a pestiek érdeklődése más vidék felé fordul, már pedig a Kamaraerdőből Buda városának nagyon kevés a jövedelme. A Kamaraerdő 1838-ban holdanként és évenként ugyanis akkoriban mindössze 2 forint 32 krajcár jövedelmet hajtott, amivel szemben holdanként 100 forint vételárát lehetne kapni, ami évenként 5—6 forint kamatot hozna. De a Tanács és a választott polgárság addig-addig tanakodott a problémán, míg a publikum érdeklődése csakugyan a budai hegyvidék, nevezetesen a Svábhegy és a Szép Juhászné vendégfogadó környéke felé fordult. Itt valóban nagyarányú telekforgalom indult meg, melyben túlnyomóan pestiek vettek részt.

Jókai hársfái

A Svábhegy alsóbb részei különben Buda-vár visszavétele után magánosok kezébe kerültek, de a Svábhegy magaslati része mindig a város kezében volt. Ezekből a magas-

lati részekből 778 holdat 1788-ban árverésen adott el Buda város 29.901 forintért. Egy Prochaska Péter nevű budai polgár több, mint 240 holdat vásárolt 8656 forintért, míg Niedermayer Ferenc 139 holdat vett meg. Prochaska aztán apróbb parcellákban hamarosan tovább adta a maga területét csupa rács embernek. A Városkút feletti magaslatot azért nevezték el aztán Raitzenkopfnak, magyarul rácsfejnek, amit később Döbrentey Gábor indítványára Buda városa Vezérhalomra magyárosított.

Bizony sok időnek kellett elmúlnia, míg a Svábhegy azzá lett, amh jómódú, főként pesti polgárok gyönyörű nyaralótelepévé. A negyvenes esztendőkhöz kezdtek építeni az első svábhegyi nyaralókat; Eötvös József báró híres karthausi villáját; Ürményi József alnádor, Szigligeti József színművész, Ráth Károly, Budapest későbbi főpolgármestere, meg néhány pesti gyáros és néhány pesti nagykereskedő villáját. Jókai Mór 1853-ban vette meg svábhegyi telkét, melyre valóságos paradicsomot varázsolt. Szerette ezt a helyet nagyon! Passzióval kertészkedett; barackot termelt; virágai és gyümölcsfái között érezte magát legjobban. Itt írta néhány gyönyörű regényét is. Hogy mennyire szerette a Svábhegyet és mennyire ragaszkodott villájához, barackfáihoz és hársfáihoz, az mutatja legjobban, hogy egyik gyönyörű cikkében meghagyta, hogy majd egyszer, ha meghal, ott temessék el a svábhegyi hársfák alatt.

— Úgy akarom és meghagyom, hogy itt hagyjanak pihenni a Svábhegyen! — írta Jókai. — El ne vigyenek a kerepesiúti kertbe, a sok kérkedő márványoszlop közé. Tegyenek oda a négy fehérlevelű hársfám alá. A hársfák megőriznek engem, én meg a hársfákat. Kő se kell oda, csak zöld gyeppel maradjon. Nem bánom, ha vendégöt csinálnak is a házamból; szeretem, ha táncolni, dalolni fognak körülöttem s nem rontom el senki mulatságát. Csendesen maradok és hallgatom, amit a fák beszélnek a méheknek, a méhek a virágoknak s a virággyököknek én nekem. De azt a négy fa közötti tért követelem és fenntartom magamnak a pompás, a boldog Svábhegy jövődö dicsőségéből...

Mit tesz Isten?! A kerepesiúti kertbe temették el a márványoszlopok rengetegé közé.

Pásztor Mihály